

TEXT LEGENDY

1^a
Slyšte, staří, i vy, děti,
co jáz vám chci pověděti
o dědicěvi slovenském,
číš o Prokopovi svatém,
5 jenž se jest v Čechách narodil,
svůj zákon dobře rozplodil,
zákon svatý věrně plnil
a veliké divy činil:
o tom dobře uslyšíte,
10 když svú mysl tu přiložíte.
Co jáz o něm chci vám dieti,
slyšte všichni, ktož chtie jmieti
otpustky, k tomu otplaty
a hřiechóv zbavenie za ty
15 skutky svaté podlé toho.
Uslyšíte divóv mnoho,
co jest činil v českéj zemi,
i jak o něm v knihách čtemy,
v jiných zemiech kudy koli,
20 na vodách, | také na poli,
na chudých, k tomu na pániech,
na jich sboží i na hradiech,
nad kněží i pak nad žáky.
Znamenaj to člověk všaký,
25 jeho činy i příklady,
a užívaj jeho rady.
Rač nám toho spomáhati,
Synu Boží, i tvá Máti!

Svatý Prokop jest slovenského roda,

nedaleko ot Českého Broda.

Tu ves dobrě Buoh rozplodil,

v niejž sě ten svatý urodil.

Avšak dobrě pověděti směji:

těj vsi jmě Chotuň ději,

v niejžto bydľeše starý kmet;

ten sobě jmiěše mnoho let,

svů ženu šlechetnú jmiěše,

s nižto manželstvo držiěše

přátel ni prvých ni posledních,

40 ale ...

(Zde je z rukopisu vytržen list. Pro doplnění děje uvádíme v novočeském překladu B. Růžky paralelní místo z latinské legendy řečené Vita maior / Větší život /, která byla staročeskému básníkovi pramenem:

Již od útlého mládí žizně po Bohu, prameni všeho života, a pohrdaje vším pomíjejícím počal vynikati velikou předností zásluh a bedlivě usiloval zářiti leskem hojných ctností. Hned ve svých začátcích skromně se stýkal s vrstevníky, žil v bázni Boží, rodičům prokazoval úctu, varoval se bujnosti, a pokud to vůbec bylo možné ve věku ještě nedospělém, svým vnějším vzhledem, pohyby, chováním a vystupováním na veřejnosti dával najevo, jaký stav se řízením Božím utvářel uvnitř v jeho mysli.

Slovutní rodičové vidouce, že v tomto chlapci září tak neobyčejná milost Boží, světili ho na hradě Vyšehradě, kde tenkrát vzkvétala velmi proslulá škola slovanského jazyka, péči učitelů svobodných umění, aby se jejich výchovným působením vzdělal v naukách nebeských. Zde si denně odnášel hojnost vynikajícího poučení z výkladů mistrů a brzy to, o čem se dočítal v posvátných knihách, s přispěním Božím proměňoval v skutky.)

3a

... v krátkém čase

tomu písmu naučí se.

Mistři sě tomu diviechu,

mezi sobú tak mluviechu,

45 „Prokop dobrě u písmě dospěl

a ve čísti i v kázni prospěl,

neb nikdy prázden nebieše,

nebo na modlitvě, nebo v knihách čtieše.“

Tak sě učil velmi mile,

40

50 netbal ijedné kratochvile,
divné ovšem pokory bieše,
že již každý to mluvieše:

„Tento Prokop tako jest tich,
již jako by byl ovšem mnaich.“

55 Nikdy neviděli, by smál,
ani kdy s dietkami več jarál,

jedno pěl hodiny nebo páteř

někde súkromie nebo v kórě.

Počěchu sě kanovníci diviti

60 a řkúc: „Co chcemy učiniti?

Vidimy člověka dobrého

a ke vsiej čísti podobného.

Južť jest dobrě na téj době,

přitovarišmy ho k sobě

65 pro jeho pokorné poniženie.“

Snidú sě vyšehrazská knězie.

Byvše všichni v téj radě

v kapitole na Vyšehradě,

vzvolichu jej služebnikem,

70 u svatého Petra kanovníkem.

Nerád tomu svatý Prokop bieše,

neb tohoto světa nenávidieše.

Ješe by to byli učinili,

ež by jej proboštem zvolili;

75 ale svatý Prokop, vida světskú lest,

potupi toho přiebytká čest.

Ijedného pokojě nehledajě,

viece sě pro Buoh pokořijě,

nenosil drahého oděnie,

80 ni pitie drahlého ni jědenie.

Tehdy všichni kanovníci,

děkan, probošť i třídnici

svatého Prokopa povýsichu,

knězem jeho učinichu.

85 Sta sě potom velmi vskórě,

služi mši u výšehrazském kóřě.

Své pokory neproměnil,

více než dřív pro Buoh činil.

Kanovníkem na Vyšehradě bieše,

ale jinéj proměně chtieše

a řka: „Čemu mi je tato čest,

jenž činí duši přelest?

Vědě, že nenie Bohu vzácen,

ktož sbožie miluje, ten bude ztracen.”

90

95 O tom bylo by mnoho praviti,

ale musimy toho ukrátiti;

nebo jest více pravenie

o jeho milosti i mluvenie.

Ot dávných | časov to jest myslil,

kde by kromě lidí bydlil.

Naleze mnicha starého,

ke vsiej čsnosti podobného,

i počě jeho prositi,

chtě tyže zákon nositi.

105 Tehdy ten mnich duchovný,

vida, že jest člověk rovný,

i počě mluviti k němu,

právě jako k synu svému,

řka: „Proč ty zákona žádáš,

a ty velikú čest sbožím jmáš?

V svatého Benedichta zákoně

musíš jmieti utrpenie,

kromě přátel přebývati,

svýma rukama dělati.”

115 Svatý Prokop jemu povědě

a řka: „Však jáz dobře vědě,

že jest to vaše ustavenie,

jakož svědčí svatě čtenie,

aby nic vlastného nej|měli

120 a poslušenstvie držěli,

4b

abychom všechno prodali
a ve jmě Božie rozdali.

V této mě prosbě nemeškaj,

prosím, svatý mně zákon daj.”

125 Tdy starý mnich, jsa v téj mietě,

vida jej v ustavněj vierě,

pro prosbu svatého Ducha

poda jemu mnichového rúcha.

Pak dotavad s ním tu bydlil,

130 až sě dobřě zákonu naučil.

Potom jide do svého krajě,

tajně sobě bydla ptajě,

ne proto, aby přátely viděl,

jedno kde by na půšci seděl,

135 tu, kde by bylo miesto sličně

a Bohu slúžiti slušně.

I bra sě do jednoho lesa,

s sobú vsi potěbu nesa.

140 Takž pak po téj půšci | chodě,

přiblíži sě k jedněj vodě.

Ta voda Sázava slove,

ješto i dnes pod klášter plove.

Nechtě přěs tu řeku dále,

shrnu sě při jedněj skále.

145 Ta skála stáše v téj chvíli

ot Kúřimě za dvě mili.

V téj skále diáblové přebývachu

a mnoho zlosti ukazovachu.

Svatý Prokop, vida jich zlost,

150 vstúpi proto u věšči čsnost;

proti hřiechom bojováše

a těm psóm otpoviedáše

řka: „Nelzě vám zde jmieti moci,

když mi Bóh ráci spomoci.”

155 Velikého utrpenie bieše,

mnoho na modlitvě, a málo jědieše:

5a

jablčka planá a želudy,
a pod měrů | napíjal sě vody.
Až počě okolo sebe planiti
a domek tudiež sobě staviti,
a pněvie také kopáše,
tu sobě ztravně utěžieváše.
Naleze na skále cělu kru,
tu postaví svatě Mariě kaplu,
tu sě modlěše ve dne v noci,
až tomu minuchu mnozí roci.
Nebieše ijednomu člověku znám,
nikte ho nevěděl, jedno Buoh sám.

160
165
170
Ale nemož sě město na hořě skryti,
takež oheň pod kádi býti.

Pro jeho veliké utrpenie
učini Buoh to zjěvenie,
nechtě jho déle tajiti,
chtě jeho křěstanóm zjěviti.

175
Kniežě, jemužto Oldřich diechu,
sezva lov|cě, kteréž koli biechu,
i počě jim všem mluviti:
„Na které chcemy lesy jíti?“
Vecě: „Musimy na lov jěti.

180
Kde chemy loviti počieti?“
Tu sobě umyslichu vskorě:

„Pokusmy,“ vecě, „na sázavskéj hořě.
V ty mi sě lesy jěti žádá,
pojędmy tam, tof jest má rada.“

185
Ktěrěž koli při něm biechu,
všichni jmu v tom povolichu.
A když sě v ten les vebrachu,
tu všichni kněžě ostachu.

190
Sta sě Božím povolením,
že neosta ijednoho s ním.
Knězi sě zjěvi jelen krásný,

7^a
veliký a velmi masný.
Kněz Oldřich sě nelekajě
a v rukú lučičše jmajě,
195 zastrělití jelen chtieše,
jenž | před ním nedaleko tečieše,
nevelmi před ním chvátajě,
jedno jako jmu rozum dávajě.
A přeběhna chvilí malú
200 i stavi sě nad tú skalú,
na niežto svatý Prokop děláše,
v ty časy dub osěkováše.

Zaskočí za svatého Prokopa nohy
a obrátiv k němu rohy,
205 mezi rohy kříž jmějieše.

Kněz Oldřich to dobřě vidieše;
inheď z rukú lučičše vrže
a koně svého potrže.

210
Vida to zvierě předvorné
a mnicha tváři pokorné,
tázati kněz mnicha počě
a s hynšta sě dolov bočě:

„Kto jsi, jesto na téjto pušči bydlíš? |
Kakoť ději a co tu činiš?“

215
Svatý Prokop hned té chvíle
otpovědě jemu mile:

„Jáz bydlím v tom pokoji,
hřiešník, a Prokop mi ději,
pod zákonem Benedichta svatého
220 za otplatu královstva nebeského.“

Kněz Oldřich skočí s koně,
svinu plášč hlavu pokloně:
„Otče, zpoviedaj mě hřiešného,
proti Bohu zaviniłeho!“

225
Svatý Prokop jej zpovieda,
po zpovědi pokanie da.
Potom počě kněz Oldřich mluviti

8^a

a rka: „Chce mi se pítí,
rozehel sem se během velikým;
napoj mě,“ vecě, „pitím tvým.“
230 Svatý Prokop: „Jinéhoť pitie | nejším,
než tu vodu, jižto piem sám.“
Vzem jistici, srdcem vzdechna,
svú rukú vodu požehna,
podav knězi, pítí káza.
235 Napiv se Oldřich, otáza:
„Divi se, tak šlechetné víno jmáš
na této půšči! Kde je chováš?
Ve mnozě sem zemích byl,
nikdá sem lepšího nepil.“
240 Tak se bieše tu učinilo,
jako na oněj svatbě bylo,
ješto bieše Hospodin sám
takžě div učinil tam,
245 když bieše v Kana Galilee,
tu veň věřichu apoštolé.
Téhože divu milému
pójčil Prokopu svatému.
Znamenav Oldřich divy převeliké,
250 počě | to mluviti také:
„Sbeř okolo sebe bratřie více,
ješto budú s tobú Bohu slúžiece.
Chci tuto klášter učiniti,
sbožim i dědinami jej nadati.“
255 Svatý Prokop to uslyšě,
postá malú chvíli tišě,
co kněz Oldřich mluvi nynie.
Vzvěděv jeho umyšlenie,
počě mu k tomu raditi,
260 by to ráčil učiniti
Bohu na čest i všem svatým jistě,
a jménem svatému Janu Baptistě.
Kněz Oldřich přijě mlé radu;

265 pak svatý Prokop da mu vnađu,
kady by ven z lesa vyjěl,
a pak k němu zasě přijěl.
Poradiv se s svými pány,
s jinými také zemany,
270 dělníky v hromadu shlučě, |
i dospě tiem dielem rúče.
Kehdyž se to dielo skona,
ptav do posledního shona,
což tu bieše třeba koli,
275 svatého Prokopa opatem zvolí.
Svatý Prokop chtieše se skryti,
nechtě rád opatem býti;
a kněz Oldřich i všě bratřie
nečákachu až do zajřtie,
280 svatého Prokopa zvolichu
a poslušenstvie k němu slibichu.
Stalo se jest to svěcenie
ot Syna Božieho porozenie
let po tisúci devátého,
285 pod ciesařstvem Jindřicha Druhého.
Opatem jsa, bratři zákonu učieše,
a sám najprvé činieše:
290 hosti míle přijímáše,
pracným k zdraví pomáháše
a smutné utěšieváše.
Vše, což pro Buh učiniti bylo,
to jmu ovšem bieše mílo.
Přil rád Božie kázanie
z svatého Ducha ustavenie.
295 Jeho slovo na všě strany rostieše
a všady naplněno bieše.
Kteriž koli to slyšiechu,
se všěch stran k němu běžiechu,
dary své jmu obětujícíe
a u modlitvu se porúčujícíe.

Hrníechu k němu nebožátka,
právě jako k slepici kuřátka,
otpovídajíc ducha zlého
a prosíece otce svatého,
aby je ráčil přivínuti,
nedal jich duším zahynuti,
chtíe s ním do smrti státi
a ve všem jeho poslúchati.

Svatý Prokop míle všechny přijímáše

a slovo jim Božie kázáše;
všichni jej lidé milováchu
a s ním bydliti žádáchu.

Ponidž jest tu opatem byl,
klášterského nic je nežil,
jedno co svýma rukama vydělal,
toho ješče chudým udielal.

Tak byl otec milostivý
i na všechny l'útoštiný.

O tom bylo by mnoho praviti,
ale již musím ukrátiiti.

Chci praviti o jeho diviech
i o jeho svatých činiech,
co jest činil toho časa,
kdež jest všeka lidská spása,
kehdyžto s kříži chodiece

a za tři dni se postiece,
lid s kříži chodil, zpievajě
podlé římského svyčějě.

K tomu času z krajě dalekého,
chtíec viděti Prokopa svatého,
jeden tudiež přišel bieše,

a ten člověk Menna slovieše;
choditi s svatým Prokopem chtíeše,
k tomu velikú žádost jimčieše.
Přišed k Sázavě, počě státi

10a

10b

335 a na přievozníka ptáti.
Nebieše tu ijeden člověk,
ješto by jeho přivezl vděk
k svatého Prokopa domu;
nevědieše, co učiniti tomu.

340 Mnoho lodi u břehu stojiechu,
s sochory přivázány biechu.

345 V ty doby, hodinami dospievajúce,
pojídú s svatými zpievajúce,
svatý Prokop i bratřie jiná,
a chváléce Hospodina.

Užřě Menna, smutně stáše
a k Bohu srdcem vzdychájšě,
že s ním rád choditi chtíeše,
protože takto mluvieše:

350 „Pro svatého Prokopa zaslúžení
dopřěj mi, Bože, převezenie!“
To povědě v svéj truchlosti,
hned se k němu člunek zprosti;

355 ostaviv onen prázden břeh,
učini k němu rúči běh,
přimčě se k němu upřieho.

360 To jest ot mnohých viděno,
ktož s svatým Prokopem biechu
a takto k němu mluviechu:

„Kako tě jest sěm bez vesla
lodi přěs vodu přenesla?“
Menna jim všem odpovědě,
velmi vesele s nimi chodě:

365 „Bóh učinil to znamenie
pro svatého Prokopa zaslúžení.“
Svatý Prokop téj chvále nechtieše,
protože takto mluvieše:

„Milá bratři, nedivte se;
a však ve čtení čte se:
370 „Budete-li jmieti mieru

11a

11b

300 Hrníechu k nemu nebožátka,
právě jako k slepici kuřátka,
otvoviedajíc ducha zlého
a prosiece otce svatého,
aby jě ráčil přivinúti,

305 nedal jich dušiem zabynúti,
chtiee s nim do smrti státi
a ve | všem jeho poslúchati.

Svatý Prokop míle všechny přijímáše
a slovo jim Božie kázáše;
všichni jej lidé milováchu
a s nim bydliti žádáchu.

310 Poniž jest tu opatem byl,
klášterského nic je nežil,
jedno co svýma rukama vydělal,
toho ještě chudým udielal.

315 Tak byl otec milostivý
i na všechny l'úťostivý.

O tom bylo by mnoho praviti,
ale již musím ukřátiti.

320 Chci praviti o jeho diviech
i o jeho svatých činiech,
320 co jest činil toho časa,

kdež jest všeka lidská spása,
kedyžto s kříži chodiece
325 a za tři dni se postiee,
lid s kříži chodil, zpievajě
podlé římské|ho svyčejě.

K tomu času z krajě dalekého,
chtiee viděti Prokopa svatého,
330 jeden tudiež přišel biěše,

a ten člověk Menna slovieše;
choditi s svatým Prokopem chtieše,
k tomu velikú žádost jmějieše.
Přišed k Sázavě, počě státi

335 a na přievozníka ptáti.
Nebieše tu ijeden člověk,
jěšto by jeho přivezl vděk
k svatého Prokopa domu;
nevědieše, co učiniti tomu.

340 Mnoho lodí u břehu stojiechu,
s sochory přivázány biechu.

345 V ty doby, hodinami dospievajúce,
pojídú s svatými zpievajúce,
svatý Prokop i bratřie jiná,
a chváléce Hospodina.

350 Uzřě Menna, smutně stáše
a k Bohu srdcem vzdycháše,
že s ním rád choditi chtieše,
protože takto mluvieše:

355 „Pro svatého Prokopa zaslúzenie
dopřěj mi, Bože, převezenie!“
To povědě v svéj truchlosti,
hned se k nemu člunek zprosti;

360 ostaviv onen prázden břeh,
učini k nemu rúči běh,
přimě se k nemu upřieemo.

365 To jest ot mnohých viděno,
ktož s svatým Prokopem biechu
a takto k nemu mluviechu:

370 „Kako tě jest sěm bez vesla
lodi přěs vodu přěnesla?“
Menno jim všem odpovědě,
velmi vesele s nimi chodě:

375 „Bóh učinil to znamenie
pro svatého Prokopa zaslúzenie.“
Svatý Prokop téj chvále nechtieše,
protože takto mluvieše:

„Milá bratři, nevidte se;
a však ve čtení čte se:

380 „Budete-li jmieti miero

11^a

11^b

12^b

a k Bohu pravedlnú vieru
jakožto jádro horčičné,
a prositi, což jest slíčné,
čso chcete, to obdržíte,
trěba-li, hory převrátíte.
Takež ti jest toto nyní:
Buoh naplnil jeho žádanie.

Buď Buoh žádúci pochválen
na věky věkoma, amen!"

375 380 Poslúchajte více divóv
i jeho přesvatých činóv!

Se všech stran k němu běžiechu
a pracné k němu stěžiechu.

385 Svatý Prokop dnem i noci
všem spomáháše Boží mocí.

Mezi jinými pracnými přiveden biěše,
ten v sobě zlého ducha jmiěše;
ten se na všechno trháše,
přehrozně zuby skřěhtáše,
sžimajě své zuby i pleci,
chtě ze všech lidí utéci.

Chodiechu s ním přietelé v hlucě,
a svázavše jemu rucě,
an každému chodí, lajě,

390 395 na svatého Prokopa volajě:
„Prokope, křivdu mi činíš,
že mě ven ottudto pudiš;
však jáz tobě nic neškozi,
ač s tiemto člověkem chozi.“

400 Pověděv to v dieblěj zlosti,
vzlomi člověkem bez milosti.

Svatý Prokop, uzřěv pracného,
ukroti v něm ducha zlého.

405 Poruči jej bratru čsnému
a přiřkaza mocně jemu
snažnú pěči o něm jmieti,

posticc sě, nad ním klatvu pěti.
A sám sě na modlitvu otčda,
svój život | utrěpěni podčda,
tu na kolenci klekajě

410 a na svých prsech padajě,
hlad mra, do noci sě postě,
chtě zbaviti zlého hostě,
čině to v noci i ve dne,

415 a to právě do téhodne.

Potom zaklev ducha zlého,
vyhna jej z člověka čsného.
To mnozí lidie vidiechu,

420 kteříž koli při tom biechu,
že velmi u brzkém spēchu
vzletě na kostelnú střěchu;
brzo vňuž pták sě svinuě,
letí přeč, sě nelenuě,

potom pak na zemi pade
a na čtvero sě rozpade.

425 Ten člověk by ovšem uzdraven.
Buď v tom Hospodin pochválen!

Jěšče vám více povědě,
co o svatem Prokopě vědě.

430 Sta sě to | pak v jedny časy,
uslyšěvše vsaké hlasy,
ande črtie volajice,
mezi sobú to mluviece:

435 „Český člověk nad námi jest,
o němž jsmy dávno kladli lest,
chtieć jeho otsud vyhnati.
Již sě to nemóže státi,
nebo jsa závistí plný,
jmajě k nám nevěrně činy,
vše proti našemu sboru
obsědl zde nad námi horu.
Nuže, Prokope, věz to, breč,

12^a

13^a

13^b

13^c

13^d

13^e

13^f

13^g

13^h

13ⁱ

13^j

445 pro tě musíme jíti přeč.“
 Svatý Prokop pozehnáv sě,
 posvátné rúcho vzvlek na sě,
 bíčik malý sobě učině
 i jide tam do jěskyně
 v svoji rukú nesa svatě
 a řka: „Vy siemě proklaté,
 450 vy jste hadového roda,
 jěšćerčieho k tomu ploda, |
 Boží mocí kazují vem,
 abyste šli ottuďto ven;
 některde na pušći jděte
 455 a nikomému neškodte!“
 Tďy črtie velikým prchem,
 proraziee skálu vrchem,
 před svatým Prokopem běžiee,
 své smutky sobě praviee:
 460 „Hoře na naše seděnie,
 již našeho bydla není!“
 Sebrachu sě všěchna řiše
 i milobuzská tovarišie,
 pojemše sě všěcka obec,
 465 jidú v horu, jiejž ději Lobec.
 Prokop svatý po tom boji
 viac tu osta u pokoji.
 Hospodine, buď ti chvála,
 diebelská moc neostála!
 470 Posedte málo mlčiee,
 uslyšite divov mnoho více.
 Lidí otvšad přemnožstvie,
 z vesnic | okolo, z súsědstvie,
 k němu sě utěkováchu,
 475 zdravie ot něho přijímáchu.
 Svatý Prokop velmi míle
 všěckerny k sobě přichýle,
 každého milostivým činem

a svého mistra příkladem,
 480 nechtě, by ot něho který div
 byl zjěven, donidž jest živ;
 že toho Buoh nemiluje,
 ktož sě před lidmi velbuje.
 To i jiné stojě mluvieše
 485 a před ním množstvie lida bieše.
 V ten čas také slepá žena
 bieše předeň přivedena.
 Ta světa viděti nemožieše,
 však svatého otčě prosieše
 490 řkúc: „Tys sluha Boha živého,
 dopomoz mi zraku mého.“
 Tak na kolenú klečieci,
 přězalostivě | plačieci,
 řkúci: „Smiluj sě nade mnú,
 495 otčě svatý, nynie nad temnú!“
 Svatý Prokop smilova sě nad ní,
 nad tú jistú temnú paní,
 křížem svatým znamenajě
 a takáž slova jmenujě,
 500 ješto je sám Syn Boží pěl,
 kdyžto jest onomu slepci zděl
 řka: „Pomoz, Bože, zraku mému,
 jakos pomohl onemu slepému!“
 A jakž to brzo povědě,
 505 tak žena očima vzhledě,
 a viac do svého skončenie
 jměla zdravie i viděnie.
 Zbaviž nás, Bože, slepoty,
 dopřiežě nám své lepoty!

510 Sta sě pohřiechu těch časov,
 511 kněz Oldřich umřě, vložíchu jej v rov,
 a ne tak kláštera jěšće | bieše dočinił,
 jakž svatému Prokopu slíbil.

515 A ještě to miesto chudé bylo
a opatstvie potvrzeno nebylo.
Proto svatý Prokop i bratřie jeho,
chváléc tvorcè nebeského,
někdy po klásteru se pochováchu
a někdy po púšci přebýváchu.
520 Ale slyš, co se potom sta.
Kněz Břecislav, jeho syn, vsta
čís na stolec svého otčè,
i by knězem českým v tom rocè.
Ten Boha velmi milováše
525 a svého otčè skutkòv následováše.
Když jemu co pověděchu,
ješto ot jeho otčè věděchu,
to přèvelmi rád slyšieše
a pro jeho duši míle plnieše.
530 A když to dobřè uzřèchu,
o svatém Prokopu jemu pověděchu
řkúc: „Kněže, rač to věděti,
čso chci tobè o ñem pověděti.
Byl jest najprvo pústenníkem,
535 potom byl tvého otčè zpovědníkem;
a jest ti muž svatých činòv
a činí přèmnòho divòv.
Mnohof jest tvój otec jemu sliboval,
až jemu i kláster dělal,
540 pohřechu zatíem se rozstònal
a pro smrt jeho nedokonal.“
Rád tomu kněz Břecislav bièše,
což o svatém Prokopè slyšieše.
V div se mnozi v zradovachu,
545 najlepší se v hromadu sebrachu,
s nimiž se počè kněz tázati,
chtè svého otčè zádušie skonati,
řka jim: | „Páni, radte mnè k tomu,
abych pomohl svatého Prokopa domu!

550 Rád bych učinil tu snatek,
neb jest mého otčè počátek.“
V hromadu se páni sebrachu,
tu radu knězi Břecislavovi dachu:
„Dokonaj svého otčè zádušie,
555 toť tobè najlépe slušie.“
Kněz to velmi rád učiní,
svého otčè žádost splní.
Dojčè svatého Prokopa rúce,
a u modlitvu se jemu porúčè,
560 zpoviedav se, počè jej otcem zvatí
a řka: „Otčè svatý, rač mě znáti!
Sbožie i svobodstvie vám dávaji,
opatstvie vám potvrzují,
565 tobè jim býti kazují.“
Svatý Prokop, mezi všèmi stojè
a vládanie toho se bojè, |
počè knězè pro Buoh prositi,
aby jeho ráčil zbaviti,
570 řka: „Vidíte mě nedòstojného,
pro Buoh volte mezi sobú jiného!
Nedòstojen sem břèmene toho,
volte seho nebo onòho.“
To i jiné s nimi mluvieše,
opatè nikakž býti nechtieše.
575 Ale vešken snatek i sudie
i všelici dobři lidie
prosbu k ñemu učinichu,
a jedva na ñem obdržechu,
že nad tím svatým manstýrem
580 zvolichu jej čsným pastýrem.
Břecislav, ten kněz český,
a Severus, biskup moravský,
hospodárem jeho potvrdichu,
k tomu opatem svètichu,
585 v jehožto viac svatém těle

Po Odrichovi
Břecislav

Duch svatý přebýval celé.
A kedyž v ópatství stojí,
Hospodi na se ve všem bojě,
velmi pokorně nesl kázanie.

590 i svatého Benedikta ustavenie.
Bieše plný vše milosti,

beze vše protivné zlosti;
sbozie dobře opravováše,
bratři i čeled zpodobováše.

595 Šeďdr hostem byl i pustenníkóm
i všem Božim služebníkóm,
tiem sbozim slúžil tak hotově
leč sirotkóm, leč chuděj vdově.
Za jeho tu svatých časów

600 neby jedněch nedostatków;

nebo jej všichni milováchu,
ktož koli s nim přebýváchu.

Nebo skrzé své dobré skutky,
povídajě jim otpustky,

605 činil jako lékař múdry,
dávajě všem příklad dobrý.

Mnohé lidi hříehów zbavujě, |
posielal dušě do rájě.

Cuzieho nic nechtěl žiti,

610 práv ústavně do své smrti.

Klásterského nic neužíváše,
jedno což svýma rukama vyděláše,
tiem se krmil i odieval
a chudým šeďdrě udielal.

615 A ješče ne všet jest tuto psáno,
což jest dobrým lidem známo.

A všichni, ktož toto slyšíte,
proč takéže nečiníte?

620 Poslúchajte, hostákové,
k tomu všichni lejchěřěvé,
kteri po světu blúdíte

625 a na lídech k tomu lúdíte,
ješto rádi běřete cuzie,
chovajte se dušě ztracenie,
otkadž neníe vykúpenie,
jedno tam věčné bydlenie.

Náhle toho ostanúce,
svatého Prokopa příklad přijmúce, |

630 poprosite otce svatého,
aby vy zbavil ohně věčného;
bychomy, hříehów zbudúce
a svých se vin pokajúce,
více všeho zlého ostali,
potom Bohu se dostali.

635 Také to do něho bieše,

jakož tamo o něm čte se,
že se lidské chvály kryjíše
a též svéj bratři radieše,
těm, ješto biechu v tu dobu,
i také kteríž potom budu,
aby se náboženstvim nevelbili
ani se před lidmi chlubili.

Učinite velmi šlechetrně,
aby bylo držáno ústavně,

645 aby mšě pořád zpíevali,
když by lidé u mšě bývali,
anebo na každý svátek
bývá zde veliký sňatek.

650 Tu mši po primě zpíevají,
ten obyčej ješče i dnes jmají, |
pro chudinu, ješto se ráno schodí
a své náboženstvie plodí.

A té mšě poslúchajice,

655 Bohu se poručijice,
i jde každý do svého domu,
i kamž líbo bylo komu.
Sta se pak na jedny hodý,

tu se jednomu bratru přihodi,
že tu svatú mši slúžieše,

660 vysokým hlasem notieše.
Chlubiše se tiem pohriechu,
až mnozí o ňem mluviechu:
„Tak jest krásně zpíeval mši dnes
jako jeden anděl z nebes!“

665 Když to svatý Prokop uslyšě,
že se ten bratr hlasem chlubiše,
svatému otci protivno bieše,
že tak učinil, jakž jemu neslušieše.

670 Sezva svú bratři v hromadu,
učini o tom | dobrú radu
a řka: „Bratřie, toho bratra sudmy,
že se hlasem chlubil před lidmi.“

Kázav jemu před bratři státi
i počě mu z toho láti:

675 „Ó bratře milý, proč tak činíš,
že svú duši velmi črníš?

680 Až mi jest žel velmi toho,
že sebe nelituješ mnoho;
ba za nevieš, že pro vinu takú
potratíš věčnú otplatú?

Náhle poznaj se i svú vinu
a chovaj se potom toho činu!“

Však aby potom jměl bázn,
dachu jemu osličí kázn.

685 Potom tomu i také jiným
dal příklad všem bratróm svým,
zapovědě, aby toho nečinili,
by se kde náboženstvím chlubili,

690 řka: „Milá bratřie, vám jest to známo,
jakož tam ve čtení psáno,
súkromie ote všech lidí;
a ten, jenž srdce lidské vidí,
kdy uslyší co sličného,

přijme hotové každého.

695 Proto, moji milí synové,
chovajte se přeludy diáblové,
a když co nábožně prosíte,
vězte to, ež jistě obdržíte.“

Již svatého Prokopa divy rostiechu
700 a na všě strany rozneseny biechu:

mnoho slepých prohlédáše,
chromých bez čísla uzdravováše;
běšy ot lidi othonieval,

705 Boží moci belhavým choditi kázal;
mnozí němí jsú mluvili,
k tomu hluší jsú slyšěli,
kterž koli byli nemocni,
také mnozi malomocni;

710 bez čísla uzdraveno jich mnoho,
až nemož počísti toho.

Však znamenajte: je | den nemocný,
po všem tělu malomocný,
přijide k otci svatému,
poručí se mocně jemu.

715 Svatý Prokop přijem pracného,
do téhodne chova jeho;
po témdni počě otpušenie bráti
a chťě do svého krajě vstáti.

720 Svatý otec, na chudě laskavý,
vida, že člověk na těle nezdravý,
počě jeho litovati,
že jemu nejná co dáti.

Již bieše pro Buoh všecko rozdal,
725 neb jmu Buoh byl smrt zvěstoval;
i bieše se všeho zbavil,
než jediné rúcho na sobě ostavil.

Vecě: „Milý synu, mně jest s tohoto světa
sníti,

nebuď lén do tretieho dne zde býti;

až mě do rovu doprovodíte,
tutoť mů sukni | tobě dadie.“

730

Jakož se potom je stalo,
to uslyšíte, až ještě počtu málo.

Již ot narození Syna Božieho

po tisíci po padesát léta čtvrtého

takého byl šlechetenství,

že jemu Buh zjevil proročství:

svú smrt před dvěma dnoma věděl,

tu svýma prieteloma pověděl,

Vitošovi, sestřenci svému,

a Jimramovi, bratři druhému.

Těma k sobě přijiti kázal

a pořad jima vše ukázal

a řka: „Synové moji milí,

vy jste se mnú ot mladosti byli;

choval sem vás ot počátka

jako slepicě svá kuřátka.

„Třetí den, andělské poslánie,

to slovo Božie zvěstování

večě mně: „jest s tohoto světa snítí!“

Věztež, co se vám stane po méj smrti,

to vám pořad vše zjevují

a Bohu vás poručíji;

nebo mnozí na vás kročie,

že vy ottadto vysocíe.

A takto se potom stane:

jíné kniežě po Břecislavovi vstane,

tomu bude jméno Sbyhněv,

ten ukáže nad vámi svó jhněv.

Uposlúchajě lestných lidí,

ottavavdo vás vypudí,

i dá pak to miesto Němcóm,

otkads jíným cuzozemcóm;

a vy, nejmajíc kde býti,

20^b

KONEC

21^e

A musíte do jiné země jíti.

Tam přebudete šest rokóv,

až Buh umení těch sokóv,

ješto budú na vy sočiti

nebo kteréú | křivdu číniti.

Proto, moji synové milí,

tak jakož ste se mnú byli,

v sboží v hromadě bydléce

a mezi sobú se nezléce,

přebývajice tam míle,

ažž i mine ta zlá chvíle,

ot Boha se nerozpačijice,

ale ve všem se jemu poručějice,

i v žalosti i ve smutcech,

také ve všech dobrých skutecích.

A stane-li se co vám zlého,

poprosite Boha samého.

Tož vám pravi i jíněj bratři,

že vás Buh ve všem opatři,

i také vás skóro utěši,

že vámi zase pospieši;

vašě nepřátely zatratí

a vy se vši čísti navrátí.

Buh to učiní svú moci

a s mú nedostojnú polmoci.

A kehdyž těch šest let mine,

kněz Sbyhněv nemilostivý zhyne,

a potom bude kněz Vratislav,

ten bude na Buožie sluhy laskav.

Ten se k tomu klásteru obrátí

a vás se vši čísti navrátí;

a taký pokoj Buh vám učiní,

viec budete jmieti i po vás jíní.“

A když jima to vše povědē,

již na smrtněj posteli sedē,

kakž kolivěk mdle dycháše,

prorok
Břecislav

22^a

800 proti diáblu dva dni bojovásé,
prosě za všé své milé syny,
aby Bóh spustil jich viny,
i za jiné, ktož budú jeho sluhy,
aby byli zbaveni túhy,
805 v kteréj koli núzi jsuce,
k němu nábožně volajice. |
Budú tebe, Bože, prositi,
rač jě v jich prosbě uslyšeti.

229

To sě dějese po kumpletě,
810 pozva sobě jiné bratřie,
potvrďe jich v dobréj vierě,
aby stáli vždy v téj mieřě.
Dav jim milé požehnánie

i vzě ot nich otpušćenie;
815 uzřev svatého anděla,
pusti duši z svatého těla.
Bratřie žalostně plakáchu
a tak mezi sobú voláchu:

820 „Komu nás, otče svatý, ostaviš,
komu-li nás po sobě poručíš?
Tof smy po tobě osiřeli nebožátka,
auvech, jako po slepici kuřátka.
Přebývali smy s nim milostivě,
již ostanemy po tobě žalostivě.
825 Avech nám otče takého!

Ba, kde dobudemy sobě | jiného?“
To i jiné mezi sobú mluviechu
a velikú žalost jmějiechu.

830 Ot narozenie Syna Božieho
po tisúci let po pětideát pátého
sšel svatý Prokop s tohoto světa,
jenž byl české země osvěta;
z nepokojného sboru
jide do věčného dvoru.

230

835 K jeho pohřebi pozvachu českého
biskupa, Severa pražského.
Ten dostojně, jakž jest bylo,
schova v zemi svaté tělo.

840 A v ty časy onomu pracnému
sukni dachu malomocnému.
Ten jim děkovásé, poklek
a onu sukni na sě vzvlek.

šikmo pro
malomocného
→ posmrtný zářek

845 I vezřě ten na své tělo,
ande jako sniežek bielo.
To sú všickerni vi|děli,
ktož sú koli při tom byli,
že ten člověk by uzdraven
a všie své nemoci zbaven.

850 A v túže hodinu sta sě,
ten svaté tělo viděti žádaše;
proto srdečně vzdychajě,
prosiese přemilostivě:

855 „Ó svatý Prokope, pomoz mi,
af tě uzři dřiev, nežli budeš v zemi!“
A jakž to rychle povědě,
tak oběma očima vzhledě.

860 Dotavad by jemu viděnie dáno,
doňavadž tělo svaté nepochováno.
Proto nedána sta jemu zraky delšie,
nebo člověk taký bieše,
žebráním sě obchodieše,
neb dělati neumiese.

part → ukázaný

865 A k tomu v tom svatém domě
v ty časy bieše rozkošná vóně;
ktejřiz kolivěk nemocní
neb kteří při tom byli pracní,
všichni biechu uzdraveni
a všie nemoci zbaveni.

870 Takot sě jest všechno stalo,
jeho bytie dokonalo.

240

Buď Buoň v tom ve všem pochválen,
jenž kraluje věky věkům, amen!

Také toho neomlčím,
což se do jeho vzrůstu domním:

875 Byl jest člověk urozením vysokým,
u plecí i v těle stavem širokým,

ve hnáty byl velmi silný,
ve vše tělo ovšem plný.

Hlavu dosti velikú jměl,
a tvář i ovšem bíše bíel;

880 čelo jměl dosti veliké,
brádka bíše črna také.

Vlasy črné střednie | jmějše
a vežěnie jasného bíše.

885 Promluvenie jměl milostivé
a srdce k každému nelstivé.

Rúcha nemnoho jmějše,
jedno sukni a kápl nosieše,

škaplěř jmějše pro díelo,
toť jest rúcho bylo,

890 a na nohách nohavice,
a k tomu lehké čřevíce.

Ač bych pravil o posteli,
o téj jste dřieve slyšeli.

895 Již to všechno opúščěji,
svatému se Prokopu porúčěji.

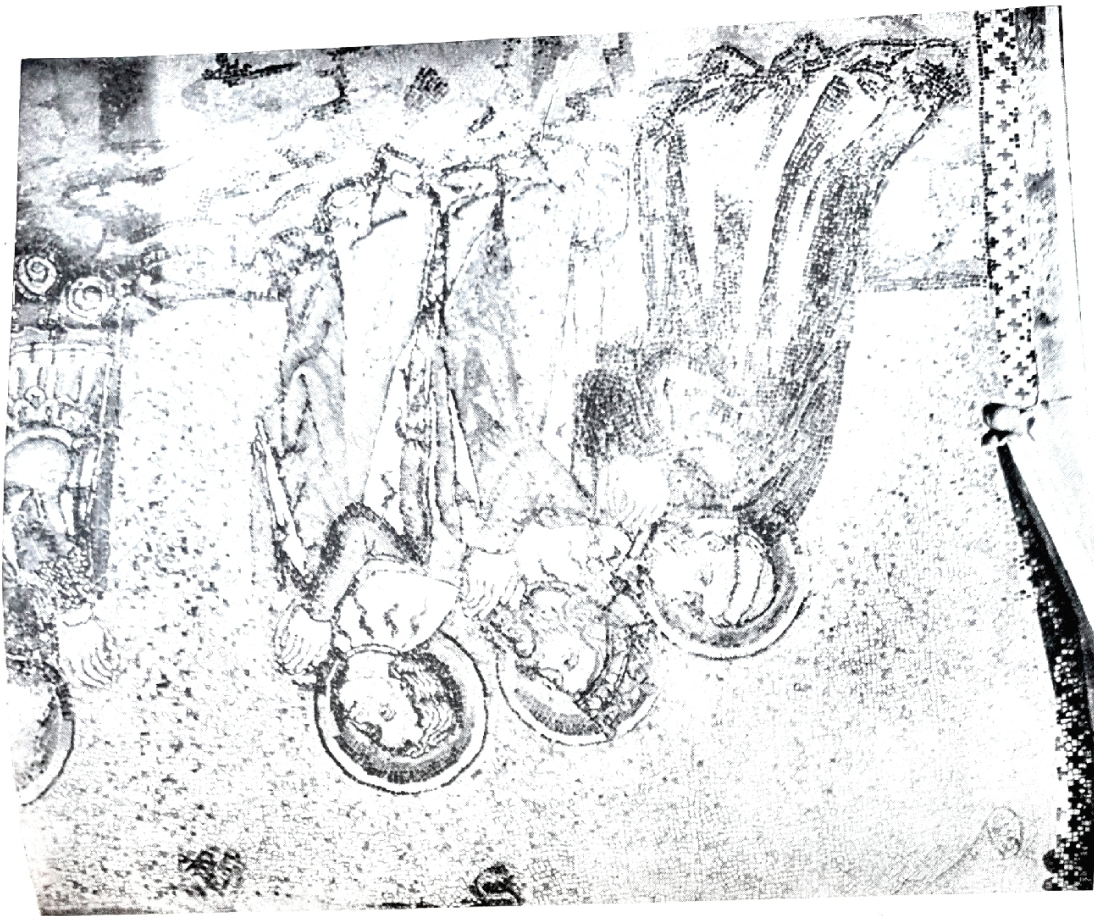
Čtemy, co se jest pak dálo, *pro jaxt*
co se po jho smrti stalo.

900 Bratřie po svatém Prokopě ostavše
a svého milého otce v zemi schovavše,

sšědše se všichni v hromadu,
vzěchu mezi sobú radu.

Volichu opatem kněžě Vitošě.

905 Ten bíše přietel | své dušě;
to bíše člověk beze vše zlosti,

V.
MOSAIRA
POSTLEDNIHO
SOUDU
ZE
SVATOVITSKÉHO
CHRAMU

VIII.
PETR BRANDL:
VATY PROKOP

- muž múdry, plný milosti.
To byl sestřěnc Prokopa svatého,
života velmi šlechtného;
ale ot toho se vzdalováše,
nechtě opatem býti, omluvováše.
910 Bratřie jeho nezbavichu,
biskupa pražského poprosichu,
aby ho potvrdil v ópatstvi
a přisvětil k dóstojenství.
915 Biskup by velmi rád tomu,
světiv, posla jej do svatého domu.
By z něho opat k Bohu umný
a k hospodárstvu rozumný;
vzróstu člověk šlechtného,
920 nepřítel přiebytká světského.
Následováše svého ujčě činův,
činil také mnoho divův;
ovšem biěše člověk duchovný,
v pokrmě na divy skrovný.
925 Za jeho také ho spodárství
bylo ve všem prospěšenství,
když přebýváše v ópatství dóstojně,
čině s svú bratři velmi pokorně.
Ale slyš, co se potom učini!
930 Svatého Prokopa proročství se splni.
Umě kněz Břecislav milostivý,
by knězem Zbyhněv nelaskavý.
Ten toho kláštera nemilováše,
935 nebo mnohých sokův poslúcháše.
Ti jemu nevěrně sočiechu
a takto knězi mluviechu:
„Kněže! Jsúť zde kacis Slované,
jimajíť kakos pismo jiné,
činieť poročství přemnoho.
940 Kněže, nepřepúščeť jim toho!
Slúžieť slovenským hlaholem,

stojece před Božím stolem.
Věz, ež kacieřský sě obchodie,
žeť zde takú službu plodie.“

945 To i jiné na kněžě Vitošě mluviechu
a na všě bratři, ješto s ním biechu;
tak jě velmi opsovachu,
až jě ottud i vyhnachu.

Vitoš opat s bratři sě shlučě,
950 svatěmu sě Prokopu poručě,
i jide do uherského krajě
a velikú žalost jmajě.

Tehdy to miesto dachu jiným, Němcóm,
otkuds kakýms cuzozemciem.

955 Ti Němci latinnici biechu
a rádi tu přebývati chtiechu.

Ó nevěrná diebelská Isti
i lidská mrzká závisti!

Ó vy nevěrní sokové,
960 vy jste diáblovi poslové!
Nynie vám diábel za ucho šepce,
potom vy oheň peklný slepce!

Ktož Božím sluhám překáže,
skoro s tohoto světa scházie,
965 jakož sě těm sokóm stalo,

ješto jsú přebyli na světě málo. |
Těm svatý Prokop nepřějieše,
proto takto jim mluvieše.

Když prvú noc na jitřni vstachu
970 a do kostela sě brachu,

svatý Prokop u dřvi stáše,
těm Němciem porokováše:

„Povězte mi, kde jste sě zde vzěli,
co-li jste na tomto miestě sděli?

975 Ba i kto vy je sěm poslal,
kto-li vám toto miesto dal?
Čso vy, sokové, zde hladáte,

co vy na tomto miestě jmate?“
Tu Němci stáchu hlediee,
980 i slova nepromluviee;

všichni sě hrozně užasu
svatého Prokopa hlasu.
S velikým strachem běžiechu,
však takto odpovědčechu:

985 „Moc kniežete českého
i šlechetná rada jeho,
ten nám tento klášter poručil
a do smrti nám jej otlučil.“

Svatý Prokop, vida | jiného jazyka,
990 povědě jim a takto rka:

„Ba, Boží moci kazuji vem,
náhle, soci, ottudto ven;
pakli toho neucinite,
Boží kázeň nad sobú uzrite!“

995 Pověděv jim to, zahynu,
a Němci jidú na hodinu,
na tu řeč nic netbajiechu,
někake přeludstvie mniechu.

Sta sě druhú noc nazajitřie,
1000 jdiechu na jitřni všě bratřie,
zjeví sě svatý Prokop, stojě
ve dřevch v kostele u podbojě,
i počě jim hněvně řeči:

„Ba, vy nevěrní Němci,
1005 tak vy netbáte na mé kázanie?
Však vašeho bydla zde nenie!

Vy jste nevěrně učinili,
že jste mé syny otsud vysočili.
Náhle ottudto ven, soci,
1010 upominaji | vy pod milostí!“

Na to Němci nic netbachu,
na špli to obrátiechu,
až sě jim zjeví po třetie

27^a

27^b

1015 a řka: „Vy nevěrná bratříe!
proč tak proti mně činite?
však se se mnú nepřezlíte.
Nepřepustím vám zde býti,
musíte přeč s hanbú jíti!“
Němcóm se vždy špíle zdáše,
čso je svatý Prokop upomináše,
až se jim zjěvi třetí noc,
tu ukáza nad nimi svú moc.
I počě jim opěť řeči:
„Poslúchajte ješče, Němci!
1020 Již sem jáz naplnil svatě čtenie,
ale vy netbáte na mé řečenie.
Ne vám sem jáz to miesto upravil,
ale mým synóm sem ustavil,
ne vám, nevěrní sokové,
1030 vy jste otkuds hanební Uhrové!
Dal-li vám jest kněz klášter, za to |
ote mne vám bude dnes otjato.
Nechtěli ste poslúchati řeči dobré,
jáz vám ostuzi bydlo sázavské.
1035 Náhle, neostávajte své dráhy,
ujímajte s rychlostí do Prahy!“
To mluvě, v rucě berlu držíeše,
Němci i jedné Němčě tepieše.
1040 jedno druh před druhem běžiechu;
nic na cestu netázáchu,
jedno jako kozlové skákáchu.
Tak se jim bydlo ostudilo,
běžiechu, nedas kde bylo.
1045 K knězi náhle přiběžiechu → kněz Prokop
a to jemu všechno pověděchu,
čso se tam na púšci stalo,
co-li se nad nimi dalo.
Řechu: „Daj ten klášter, komuž ráciš,

1050 ty nás zase nenavrátiš!
Dobřě, že smy živi utekli,
běžiechomy, jako bychomy se vstekli!
Ten Prokop, jenžto tu leží,
neda nám ohledati svých mezi,
1055 a komuž nebude přieti,
ten nebude tohoto kláštera jmieti.
Myf jsmy byli v jeho bázni,
chovaj se každý také kázní!
Kněz, když to ot nich slyšieše,
1060 velmi se tomu divieše;
však se k Bohu neobráti,
proto Buoh jeho dnów ukráti.
Velmi brzo potom umře
a stojeć ve zléj vierě.
1065 Po něm by knězem českým Vratislav,
ten bieše na chudé lidi laskav.
Na divý počě ten klášter milovati
a snažně jemu pomáhati;
káza kněz Vitošě s bratři nalěsti,
1070 chtě jej v opatstvie uvěsti.
A když se z Úher bratřie přihrachu,
v opatstvie jej uvedechu.
Opěť jmiechu plno všeho dobrého
skrzě pomoc Prokopa svatého.
1075 Kněz Vratislav jej miloval,
dědin i sbožie jemu mnoho dal.
Svatý Prokop, jakož jim sliboval,
před Bohem dobrý pokoj obdržal,
aby jměli při tom času,
1080 i potom, i také ktož nynie jsú.
Toho pokojě ješče užívají,
kteří se k jeho milosti utiekají.
Takot se jest jistě stalo,
svatého Prokopa prorocťstvie se napnilo.